

**ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНО НАУЧНО ТВОРЧЕСТВО,
ПОСВЕТЕНО НА ЛИНГВИСТИКАТА**

РУСЕЛИНА НИЦОЛОВА НА 80 ГОДИНИ

**WARNING SCIENTIFIC CREATIVITY DEDICATED OF LINGUISTICS
RUSELINA NITSOLOVA AT THE AGE OF 80**

Руселина Ницолова

Биографични данни

Руселина Лозанова Ницолова е родена на 23 декември 1940 г. във Видин. Завършва българска филология в Софийския университет (1963). Защищава кандидатска дисертация през 1968 на тема „Определителните изречения с съвременния български книжовен език“. По-късно основната част от дисертационния труд е издадена в Годишника на Софийския университет. Лекторка по български език в Хумболтовия университет, Берлин

(1968–1970) и в Саарбрюкен (1985–1989). От 1971 г. работи в Софийския университет, където през 1978 г. се хабилитира за доцент, а през 1992 г. става професор. Защищава докторат през 1991 г. с дисертация на тема „Българските местоимения“ – един труд, който тя издава като монография още през 1986 г. и който веднага привлича вниманието на целия българистичен и славистичен свят. Специализирала е и е изнасяла лекции и лекционни курсове в почти всички известни славистични центрове в Европа: Прага, Стокхолм, Берлин, Лайпциг, Франкфурт на Майн, Кьолн, Варшава, Упсала, Осло, Гьотеборг и др.

Лекционни курсове и специализирани семинари

Водила е лекционни курсове по синтаксис на съвременния български език, морфология на съвременния български език, сравнителна граматика на славянските езици, социолингвистика и прагматика и др.; специализирани семинари по българско странознание, превод (български/немски), интегрално описание на езиците, граматика на ролята и референцията, изреченска семантика, аргументна структура на предиката и семантични роли и др.

Основни произведения

1. Определителните изречения в съвременния български книжовен език. // Годишник на Софийския университет, Факултет по славянски филологии.

Част 1: т. LXIV, 1. София, 1970, стр. 291–385.

Част 2: т. LXVII, 1. София, 1974, стр. 245–278.

2. Помагало по българска морфология. Глагол. Съст. П. Пашов, Р. Ницолова. София: Наука и изкуство, 1976.

[Част:] *Българският глагол (Обзор)*. // Там, стр. 7–21.

3. Българска пунктуация. Библиотека „Родна реч омайна“, кн. 10. София: Народна просвета, 1978.

2. изд.: 1989 [Под заглавие: **Съвременна българска пунктуация**].

4. Помагало по български правопис и пунктуация. Съст. Р. Ницолова, В. Радева. София: Наука и изкуство, 1980.

5. Граматика на съвременния български книжовен език. Том 2. Морфология. София: Издателство на Българската академия на науките, 1983.

[Част:] *Съюз*.

6. Граматика на съвременния български книжовен език. Том 3. Синтаксис. София: Издателство на Българската академия на науките, 1983.

[Части:] *Съобщителни изречения, Въпросителни изречения, Подбудителни изречения, Желателни изречения, Възклицателни изречения, Сложно съставно с подчинено определително изречение, Сложно съставно с подчинено обстоятелствено изречение за начин и сравнение, Сложно съставно с подчинено обстоятелствено изречение за количество и степен.*

7. Прагматичен аспект на изречението в българския книжовен език. София: Народна просвета, 1984.

8. Българските местоимения. София: Наука и изкуство, 1986.

9. Граматика и семантика на славянските езици в комуникативен аспект. Съст. Д. Станишева, Р. Ницолова. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1994.

[Сборник.] *Доклади от заседанията на Комисията за изучаване на граматическия строеж на славянските езици при Международния комитет на славистите (София, 15–17 октомври 1991 г.).*

10. Ние, говорещите хора. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1995 [В съавторство с Калина Иванова].

[Части:] *Речев акт. Условия за успех или провал на речевите актове, Участниците в речевия акт и тяхното означаване в изказването. Ролята на обръщението в речевия акт. Отношение между участниците в речевия акт – учтивост, фамилиарност, безцеремонност. Говорещият запоядва, настоява, моли. Езикова ситуация в исторически и съвременен план. Разновидности на националния език, Тенденции в разволя на книжовния език. Интелектуализация. Тенденции в разволя на книжовния език. Демократизация. Стилистично разслоение на книжовния език. Взаимодействие между стиловете.*

11. Модализованная эвиденциальная система болгарского языка. // Эвиденциальность в языках Европы и Азии. Сборник статей памяти Наталии Андреевны Козинцевой. Санкт-Петербург: Наука, 2007, стр. 107–196.

12. Българска граматика. Морфология. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2008.

13. Bulgarian Grammar. Translated from Bulgarian by Assoc. Prof. Dr. Christo Stamenov. Berlin: Frank & Timme, Verlag für wissenschaftliche Literatur, 2017.

14. Избрани трудове. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2020.

[Съдържа:] *Библиография на научните трудове и 35 избрани студии и статии на български, руски, немски и английски език в три раздела: Теоретични въпроси. Логика на естествените езици; Българска граматика. Славистика. Съпоставително езиковедие; Социолингвистика.*

Приноси

Руселина Ницолова има забележително творчество в областта на лингвистиката. Всичките ѝ трудове, печатани в най-реномираните български и чуждестранни специализирани издания и издателства, имат световна известност. Още с кандидатската си дисертация, защитена през 1968 на тема „Определителните изречения в съвременния български книжовен език“, дава заявка за блестяща научна кариера, каквато постъпателно постига в следващите десетилетия. По собственото ѝ признание берлинският лекторат (1968–1970 г.) изиграва изключително важна роля за формирането ѝ като модерна лингвистка от европейска величина. Благодарение на школовката, получена в ония години в Германия и усъвършенствана след това при многобройните ѝ специализации и изяви в най-добрите немски славистични центрове, тя пренася чрез своите изследвания модерната европейска лингвистична мисъл в България и издига равнището на българската лингвистика.

Докторатът, който защитава през 1991 г. на тема „Българските местоимения“ – един труд, който излиза от печат като монография още в 1986 г., – привлича вниманието на целия българистичен и славистичен свят. До днес това си остава най-задълбоченото и проникновено изследване на българската местоименна система, която се отличава с изключително сложна проблематика.

Проф. Р. Ницолова има основни приноси както в областта на синтаксиса и морфологията, така и на прагматиката. Книгата ѝ „Прагматичен аспект на изречението в българския книжовен език“ (1984) е едно от първите изследвания в областта на все още проходащата нова научна област не само за българистиката, но и за славистиката като цяло.

Особено високо трябва да бъде оценен капиталният ѝ труд „Българска граматика. Морфология“ (2008). Трудът е изграден върху респектиращо здрава теоретична основа, в която се вплитат най-модерните и адекватни за описание на българската морфологична система възгледи на учени с европейска лингвистична култура и известност, работещи в последните 30 – 40 години. За първи път в тази книга се отделя толкова сериозно място на прагматичната страна на морфологичните категории. Това, което прави този труд оригинално и актуално съчинение, е успешното съчетание в анализа на прагматичните и когнитивните аспекти на граматичните значения. Наред с оригиналния собствен анализ в труда се реферират огромно количество по-малки и по-големи изследвания на български и чуждестранни лингвисти. Така читателят добива представа не само за приноса на този труд в отделните му части, но и за равнището на изследванията до неговото излизане.

Голямото постижение на авторката в този труд е представянето на най-описваните, но и най-трудни за интерпретация въпроси – въпросите, свързани с темпоралната и модалната система на българския глагол, за които може да изглежда, че вече всичко е казано. Някои от идеите на авторката познаваме от предишните ѝ книги и от другите ѝ публикации, но тук те са разгърнати до равнището на добре премислена и непротиворечива в частите си теоретична концепция, която в отделни пунктове се опира на, или по-добре изхожда от концепциите на Светомир Иванчев, Валентин Станков, Георги Герджиков, Иван Куцаров, Е. Дьомина, Зл. Генчева и др., но като цяло представлява нещо съвсем ново и оригинално.

От именните категории твърде подробно и оригинално е представена детерминацията в българския език. Авторката отбелязва, че детерминацията е семантико-прагматично явление, което проектира своето значение върху цялото изречение, а служи и за изграждане на текстовата кохезия. Категорията е разгледана в три основни аспекта: в отношението *референт* – *други обекти от същия род или вид*; в отношението *лице (автор на речта)* – *референт*; в отношението *референт* – *свят*. Последователно са проследени значенията и употребите на именните групи с определителен член, с неопределителния член *един* и с нулевия неопределителен член.

Грамматиката е издадена на английски език през 2017 г. в Берлин. Преводът е на Христо Стаменов.

Като авторка, която е известна с афинитета си към новите лингвистични теории и подходи, в своите трудове проф. Р. Ницолова действително изгражда стабилна теоретична база, в която се съчетават теоретичната рецепция на най-доброто от европейската лингвистика, развивана в рамките на семантичния анализ, функционализма и лингвистичната прагматика, с дълбочината на изследователския интерес към най-интересните, но и най-сложните въпроси от българската лингвистика.

Проф. Руселина Ницолова е удостоена с Почетен знак със синя лента на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (2016).

✉ Проф. д.ф.н. Стоян Буров
stobur@abv.bg

✉ Prof. Stoyan Burov, DSc
stobur@abv.bg